

Pastorale Potemkin-dorpen

Het Noord-Zweedse dorp opnieuw uitgevonden

Helena Andersson

De negen provincies van het landsdeel Norrland beslaan de meest noordelijke 60 procent van Zweden, maar herbergen slechts 11 procent van de bevolking van het land. Terwijl het beeld dat mensen van oudsher van Norrland hebben, uiteenloopt van een hoorn des overvloeds vol uitgestrekte bossen, adembenemende bergen en mineraalrijke grond tot een verarmd, ontvolkt niemandsland, geldt het tegenwoordig als het epicentrum van een groene transitie. Er stromen volop investeringen naar deze regio, waar 'groene' industrie in het komende decennium naar verwachting honderdduizend banen zal opleveren. Dit veroorzaakt een snel stijgende vraag naar infrastructuur, huisvesting en integratie van de beroepsbevolking op de lange termijn.

De investeringen veroorzaken ook een verschuiving in de focus binnen architectuur en stedenbouw. Ruimtelijke deskundigen hebben niet alleen oog voor slimme masterplannen, milieuvriendelijk vervoer en torenhoge houten constructies, maar zien de formule van het noordelijke dorp daarnaast als een kans voor de toekomst. In dit artikel wordt nader bekeken hoe twee prominente voorbeelden – de dorpen Duved en Robertsfors – opnieuw worden uitgevonden vanwege hun potentieel om voorop te lopen bij grote maatschappelijke transformaties. Dit wordt vanuit drie perspectieven beschreven: dat van het *project*, oftewel de actoren en de organisatie; dat van het *prototype*, oftewel de innovatieve initiatieven die binnen het organiserende kader genomen worden, en dat van het *model*, oftewel de mogelijke toepasbaarheid buiten het dorp. In de resulterende

caleidoscopische beelden tekent zich de rol af van de 'avant-garde' van stedelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in Zweden – en mogelijk daarbuiten.

Project Duved

Duved is gelegen in het pittoreske middenwesten van Zweden, op een steenworp afstand van Åre, het populairste skigebied van het land. Het is een toeristische bestemming die behoefte heeft aan permanente inwoners en die de woningbouw moet stimuleren – momenteel betaalt slechts 30 procent van de huiseigenaren lokale belastingen.¹ In 2017 huurde het gemeentelijke vastgoedbedrijf, Årehus, een creatief directeur in om een plan uit te werken om van Duved een trendsettende, zelfvoorzienende gemeenschap met een dorps karakter te maken, als aanvulling op het drukker, op vrijetijdsbesteding gerichte Åre. Het idee sloeg aan en ontwikkelde zich vervolgens tot het *Duvedmodell*, kort voor het 'Duved-model voor lokale gemeenschappen 2.0'. Dit was een zogenaamde 'pilot voor toekomstige stedenbouw' die werd gefinancierd door private partijen en met behulp van institutionele subsidies, bijvoorbeeld in de vorm van een Vinnova Challenge-Driven Innovation Programme ter waarde van 1 miljoen euro. Een reeks van 'parallele innovatieprocessen' rond de thema's bestuur, huisvesting, zelfvoorziening, leefomgeving en digitalisering, die door zowel enthousiaste dorpelingen als zogenaamde 'creatievellingen' is geïnitieerd, zal naar verwachting niet alleen de 'lokale democratie' en de 'volksgezondheid' verbeteren, maar ook daadwerkelijk een 'wereldwijde omkering in de posities' van de stad en het platteland teweegbrengen.² Het symbolische hoogtepunt van het project wordt de Duved-tentoonstelling die in 2025 zal plaatsvinden, als een echo van een baanbrekend evenement dat in 1930 in Stockholm plaatsvond, dat als voorloper van de functionaristische verzorgingsstaat kan gelden.

Prototype Duved

Duved's meest mediagenieke initiatief is het ontwerp voor het *Drivhuset* (de kas), een door Shigeru Ban ontworpen broeikas annex culturele ruimte en 'filosofisch icoon'.³ Op de

Pastoral Potemkins (Re-)imagining the Swedish Northern Village

Helena Andersson

Norrland's nine provinces occupy the northernmost 60 per cent of Sweden's land mass, yet house but 11 per cent of its population. While historically the image of Norrland has oscillated from a cornucopia of endless forests, breathtaking mountains and soils bursting with minerals, to an impoverished, depopulated no-man's land, it is currently being revalued as the epicentre of a green transition. Investments are flooding into the region where 'green' industries are projected to create 100,000 jobs in the coming decade, inducing a sudden demand for infrastructure, housing and long-term integration of the labour force.

With these resources comes a shift in focus in architecture and urban planning. Alongside smart master plans, eco-friendly transport and soaring timber structures, spatial practitioners are taking an interest in the northern village as a format for the future. This article examines how two prominent examples – Duved and Robertsfors – are being (re)imagined as vessels with the potential to spearhead greater societal transformation. These projections are filtered through three lenses: the *project*, or the actors and organisation; the *prototype*, or the innovative initiatives undertaken within the organisational framework; and the *model*, or the scalable applicability beyond the village. The results are kaleidoscopic images in which we can observe the state of the 'avant-garde' in urban and societal development in Sweden and possibly beyond.

Project: Duved

Duved is located in Sweden's picturesque Midwest, a stone's throw from the country's

most beloved ski resort Åre. It is a tourist destination in need of attracting permanent residents and stimulate housing construction – only 30 per cent of homeowners currently pay local taxes.¹ In 2017, municipal real estate company Årehus hired a creative director to elaborate on Duved's capacity to become a trendsetting, self-sustaining community whose residential village feel complements the busier, leisure-oriented Åre. The narrative took flight and has subsequently evolved into *Duvedmodell*, short for 'The Duved Model for Local Communities 2.0', a so-called 'pilot for future urban planning' funded by private partners and institutional grants such as a Vinnova Challenge-Driven Innovation Programme worth 1 million euros. Structured around the themes of governance, housing, self-provision, living environment and digitisation, a series of 'parallel innovation processes' prompted by enthusiastic villagers and so-called top 'creatives' alike, are expected to generate not only 'local democracy' and 'good health', but an actual 'global positional switch' between town and country.² The project's symbolic culmination will be the Duved Exhibition in 2025, echoing the seminal 1930 Stockholm Exhibition that prefigured the functionalist welfare state.

Prototypical Duved

The most mediated of Duved's initiatives is the design for the *Drivhuset* (the Hothouse), a greenhouse-slash-cultural space and 'philosophical icon'³ designed by Shigeru Ban. Saturated renderings portray villagers flocking around origami-like sculptures and tending to an abundant tomato harvest in a Meccano of self-assembled timber frames. Awaiting construction permits in tomorrow's 'green village-city' are also the 'Duved 5': five variations on prefab tenement houses devised by, among others, Farshid Moussavi as affordable, locally-produced prototypes for the Swedish housing market.⁴ Furthermore, Årehus has financed the launch of *Trädgården* (the Garden), a fine-dining restaurant committed to 'folk food' based on a zero-waste, hyper-local food system.⁵ Visiting architecture schools have researched questions of food provision, reuse

¹ Mia Wahlström and Sarah Bragée, *Lokalekonomisk analys för Duved* (Gotenburg: Tyréns, 2021).

² Website Duvedmodell, duvedmodell.se (laatst bezocht 10 oktober 2022); Jan Åman, lezing gedurende de MTF Labs in Aveiro, 10 oktober 2022.

³ Website Arvet, arvet.se/duved (laatst bezocht 8 november 2023).

¹ Mia Wahlström and Sarah Bragée, *Lokalekonomisk analys för Duved* (Gotenburg: Tyréns, 2021).

² Duvedmodell website, duvedmodell.se (accessed 10 October 2022); Jan Åman, lecture at MTF Labs Aveiro, 10 October 2022.

³ Arvet website, arvet.se/duved/ (accessed 8 November 2023).

⁴ Karin Berggren, 'Framtiden föds i byn', *Arkitektur 7* (2022), 36.

⁵ Duved Framtid website, duvedframtid.se/berattelsen/roasted-cauliflower-garlic-dip-ka21t-bldpc (accessed 8 November 2023).

kleurige afbeeldingen zijn dorpelingen afgebeeld die zich verzamelen rond origami-achtige sculpturen en zich bezighouden met een overvloedige tomatenoogst in een Meccano-achtige constructie van zelf geassembleerde houten delen. Ook in afwachting van door de 'groene dorpse stad' van morgen af te geven bouwvergunningen, zijn de zogenaamde 'Duved 5': vijf versies van een prefab appartementengebouw, betaalbare, lokaal geproduceerde prototypen voor de Zweedse huizenmarkt, ontworpen door, onder anderen, Farshid Moussavi.⁴ Daarnaast heeft Årehus de lancering gefinancierd van *Trädgården* (de tuin), een restaurant voor fijnproevers dat 'volksvoedsel' serveert en zich op een afvalvrij, hyperlokaal voedselsysteem baseert.⁵ Er is door externe architectuurscholen onderzoek gedaan naar kwesties als voedselvoorziening, hergebruik en flexibele huisvesting.⁶ *Smart village* is terecht gekomen in academische rapporten en speelde een rol bij de ontwikkeling van praktische vernieuwingen zoals het *Duved Demokrativerktyg* (democratisch instrument voor Duved): een applicatie voor mobiele telefoons die een dorpsbijeenkomst simuleert door middel van interactieve aanduidingen op een kaart.⁷

Het grote aantal lokale initiatieven draagt ongetwijfeld bij aan de algemene opwindning, maar het beeld van een door de gemeenschap gestuurd 'innovatiecluster' houdt bij nadere inspectie geen stand. Tot op heden zijn er geen inwoners betrokken geweest bij het ontwerp van de *Drivhuset* (de kas) en stagneert de realisatie ervan door zorgen over financiering en eigenaarschap. De betaalbaarheid van de Duved 5 is te danken aan royale kortingen van leveranciers. Hun relevantie wordt echter betwist, omdat de behoefte aan huizen voor gezinnen en ruime appartementen groter is dan de behoefte aan kleine eenheden en ateliers.⁸ Tot slot is het onwaarschijnlijk dat het concept van de *Trädgården* (de tuin), hoe aantrekkelijk ook, zal overleven als de gemeentelijke financiering wordt ingetrokken, en is het verband

tussen het academische onderzoek naar het Duved-model en de interventies die in de praktijk plaatsvonden, op zijn best zwak.

Model Duved

Afgezien van de particuliere initiatieven is het Duved-model in de kern een 'innovatief samenwerkingsplan',⁹ dat bedoeld is om dorpen te helpen om hun 'afwijkende dichtheid en snelheid' en unieke nabijheid van burgers en autoriteiten te mobiliseren¹⁰ in een transitie van 'nieuw openbaar bestuur' naar 'lokaal netwerkbestuur'.¹¹ Kleine gemeenschappen maken zo de realisatie van *Folkhemmet 2.0* (volkshuisvesting 2.0.) mogelijk: een stelsel dat trekken vertoont van de naoorlogse verzorgingsstaat, maar dan gebaseerd op een socialistisch-kapitalistische 'middenweg'. Gevormd door het hedendaagse discours over netwerkbestuur en het naoorlogse sociale corporatisme versterkt deze achtergrond dan ook het beeld van het Duved-model als primair een privaat-publiek investeringsmodel. Het feit dat de dorpsraad van Duved 7 procent van de zogenaamde 'gouden aandelen' in de lokale ontwikkelingsmaatschappij Duved Framtid AB in bezit heeft – wat betekent dat de raad een beslissende stem heeft bij mogelijke bestuursgeschillen – verhuult in feite de onderliggende commerciële belangen van zowel het gemeentelijke Årehus als de betrokken private investeerders. Recente beschuldigingen van belangenverstrengeling en niet-naleving van de wet op openbare aanbestedingen tegen Årehus wijzen erop dat het potentieel van de bestuurskamer als locatie voor gemeenschapsparticipatie twijfelachtig blijft.¹²

In 2022 werd het 'dorp van de toekomst' gepresenteerd tijdens het New European Bauhaus Festival in Brussel.¹³ Het op het didactische cirkeldiagram van het Bauhaus geïnspireerde logo van het Duved-model was in feite een vooraankondiging van de opname van Duved in dit project van de EU, dat erop gericht is de gebouwde omgeving 'samen mooi en

and flexible housing.⁶ The *smart village* is explored in both academic reports and hands-on novelties such as the *Duved Demokrativerktyg* (Duved democracy tool): a smartphone app simulating a continuous village meeting through interactive map pins.⁷

Undeniably, the sheer number of local initiatives contribute to an overall buzz, but the image of a community-driven 'innovation cluster' holds up poorly under closer examination. To date, villagers have not participated in the conception of the *Drivhuset*, whose realisation is stalled by concerns of funding and ownership. The Duved 5 owe their affordability to generous supplier discounts, and their pertinence is disputed since the need for family-friendly detached houses and large apartments outweighs that for small units and ateliers.⁸ Finally, *Trädgården's* concept is exemplary but unlikely to survive should the municipal funds subsidize, and the links between Duvedmodellen's academic research and on-site interventions appear weak at best.

The Duved Model

Individual ventures aside, Duvedmodellen's core is an 'innovative collaboration plan',⁹ which supposedly helps villages mobilise their 'different type of density and speed'¹⁰ and unique proximity to authority in a transition 'from New Public Management to local network governance'.¹¹ Small communities will thus bring about *Folkhemmet 2.0* (All People's Home 2.0): a rehash of the post-war welfare state founded on a socialist-capitalist 'middle way'. Indeed, this background of contemporary network governance discourse and post-war social corporatism consolidates the image of Duvedmodellen as primarily a private-public investment model. Duved Village Council's 7 per cent of so-called 'golden shares' in the local development company Duved Framtid AB – meaning that they hold a casting vote in potential board disputes – effectively obscures the underlying commercial interests of both

municipal Årehus and its affiliated private investors. Nonetheless, recent accusations of conflicts of interest and failure to conform to the Public Procurement Act levelled against Årehus indicate that the boardroom's potential as a site for community participation remains debatable.¹²

In 2022, the 'village of the future' was presented at the New European Bauhaus Festival in Brussels.¹³ Indeed, Duvedmodellen's logotype, inspired by the classic Bauhaus didactical wheel, did prefigure its absorption into the Union's project for making our built environment 'beautiful, sustainable, together'. However, despite intentions to make Duved an example for Europe, the final report on 'organisation for local development' penned by urban consultants Tyréns questions Duvedmodellen's scalability and transferability.

The report states that the slim organisation and considerable private capital are hardly compatible with democratic public administration.¹⁴ These findings are mirrored in another report, signed by the National Board of Housing, Building and Planning, in which interviewees struggle to explain what Duvedmodellen is, does and wants, and illustrate how top-down processes are dressed up as bottom-up initiatives: 'We consider Duved Framtid to be just another exploiter', and 'some experts from Stockholm came to tell us about Duved – I thought we were the experts'. Most damningly, the report concludes that Duvedmodellen 'gives an illusion of civic participation' that could 'mislead and thwart development' and 'undermine trust in societal processes overall'.¹⁵

Nevertheless, one study undertaken by KTH researchers Ann Legeby and Christina Pech does identify a local social infrastructure of valuable places as well as areas for improvement, and presents an analysis with possibly broader applicability. Contradictory priorities of local stakeholders are brought to light, as well as the fact that binary urban planning

4 Karin Berggren, 'Framtiden föds i byn', *Arkitektur* 7 (2022), 36.

5 Website Duved Framtid, duvedframtid.se/berattelsen/roasted-cauliflower-garlic-dip-ka2t1-bldpc (laatst bezocht 8 november 2023).

6 Kungliga Tekniska högskolan (KTH), master woningbouw: Project 4: 'Circular Duved' (onder leiding van Erik Stenberg en Frida Rosenberg), 2021-2022; Arkitektshögskolan vid Umeå universitet, zomercursus 'Duved – the Rural Village as a Catalyst for Future Societies' (onder leiding van Sara Thor), 2021.

7 Daniel Koch, *Digitalisering och landsbygdsutveckling* (Stockholm: KTH, 2022).

8 Sophie Adolphson Jörby, *Duvedmodellen: Boverkets utvärdering av steg 2* (Karlskrona: Boverket, 2022).

9 Björn Hellström, *Duvedmodellen för lokalsamhället: slutrapport steg 2* (Stockholm: Vinnova, 2020).

10 Björn Hellström, seminar tijdens de stadsbeurs H22, 8 juni 2022.

11 Paula Westerberg, 'Därför ska landsbygden visa vägen för staden', *Dagens Nyheter*, 27 november 2021.

12 Een in 2023 uitgevoerde interne audit bracht weliswaar ernstige administratieve tekortkomingen aan het licht, maar geen criminele activiteiten.

13 Paneldiscussie 'Urban Meets Rural: Place-Based Strategies for the New European Bauhaus', Festival of the New European Bauhaus, Brussel, 11 juni 2022.

6 KTH School of Architecture, master studio Housing: Project 4: 'Circular Duved' (led by Erik Stenberg and Frida Rosenberg), 2021-2022; Umeå School of Architecture, summer school 'Duved – the Rural Village as a Catalyst for Future Societies' (led by Sara Thor), 2021.

7 Daniel Koch, *Digitalisering och landsbygdsutveckling* (Stockholm: KTH, 2022).

8 Sophie Adolphson Jörby, *Duvedmodellen: Boverkets utvärdering av steg 2* (Karlskrona: Boverket, 2022).

9 Björn Hellström, *Duvedmodellen för lokalsamhället: slutrapport steg 2* (2020)

10 Björn Hellström, seminar at H22 city fair, 8 June 2022.

11 Paula Westerberg, 'Därför ska landsbygden visa vägen för staden', *Dagens Nyheter*, 27 november 2021.

12 An internal audit performed in 2023 revealed serious administrative shortcomings, but no criminal actions.

13 Panel discussion: 'Urban Meets Rural: Place-Based Strategies for the New European Bauhaus', Festival of the New European Bauhaus, Brussels, 11 June 2022.

14 Mia Wahlström and Madeleine Almqvist, *Organisation för lokal utveckling i Duved* (Göteborg: Tyréns, 2022).

15 Adolphson Jörby, *Duvedmodellen*, op. cit. (note 8), 8, 9, 21.

duurzaam' te maken. Ondanks de intentie om van Duved een voorbeeld voor heel Europa te maken, plaatste het door stedenbouwkundig adviesbureau Tyréns opgestelde eindrapport over 'organisatie voor lokale ontwikkeling' vraagtekens of het Duved-model wel kan worden opgeschaald en ergens anders toegepast.

Het rapport stelt dat de kleine organisatie en de aanzienlijke inzet van privékapitaal nauwelijks verenigbaar zijn met democratisch openbaar bestuur.¹⁴ Deze bevindingen komen ook terug in een ander rapport, ondertekend door het ministerie voor huisvesting, bouw en planning, waaruit blijkt dat de geïnterviewden moeite hebben om uit te leggen wat het Duved-model is, doet en wil. Hun reacties illustreren dat er hiërarchische processen worden vermomd als door de bevolking geopperde initiatieven: 'We zien Duved Framtid als weer zo'n uitbouter' en 'Er kwamen een paar deskundigen uit Stockholm om ons over Duved te vertellen – en ik dacht dat wij de deskundigen waren'. Het meest vernietigend is de conclusie van het rapport dat het Duved-model 'de illusie van burgerparticipatie wekt' en daardoor 'ontwikkelingen de verkeerde kant op kan sturen en kan tegengaan' en 'het vertrouwen in maatschappelijke processen in het algemeen kan ondermijnen'.¹⁵

Desalniettemin wijzen KTH-onderzoekers Ann Legeby en Christina Pech in hun studie niet alleen op de aanwezigheid van een lokale sociale infrastructuur van waardevolle plekken, maar ook op gebieden die voor verbetering vatbaar zijn; hun analyse is mogelijk breder toepasbaar. De studie brengt de tegenstrijdige prioriteiten van lokale belanghebbenden aan het licht, evenals het feit dat te specifiek gedefinieerde stedenbouwkundige categorieën vaak de meervoudige functie van plekken in kleine gemeenschappen over het hoofd zien. Van belang in de studie is dat de invloed van stedelijke normen op de manier waarop 'kwaliteit van leven' wordt geëvalueerd, wordt erkend; het rapport concludeert dat de relatief beperkte toegang van Duved tot huisvesting, diensten en handel moet worden gezien in de context van Duved's ligging in de bredere Åre-regio, omdat het dorp anders zijn landelijke karakter en bestaansrecht zou kunnen verliezen.¹⁶

Project Robertsfors

Robertsfors staat er minder rooskleurig op en is, toegegeven, representatiever voor de omstandigheden in 'het noorden'. Zowel de korte documentaire *Diamond People* (Sara Jordenö, 2016) als de alternatieve film *Inside the Diamond* (Viktor Johansson, 2020) laten een gemeenschap zien die langzaam krimpt, en worstelt met de sluiting van de grootste werkgever, fabrikant van synthetische diamanten Element Six, in 2016. Vijftig jaar geleden was het kleine fabrieksstadje aan de Oostzee echter een ware hype, vergelijkbaar met Duved vandaag de dag.

In 1971 nodigde leraar, gemeentese-cretaris, liefhebber van ambachten en zelfbenoemde ambassadeur van Robertsfors Erik 'Jonscha' Johansson zichzelf uit om op de Stockholmse hogeschool voor kunst, ambacht en design Konstfack het recent opgerichte gemeentebedrijf Byalaget AB (de dorpsraad BV) te promoten. Byalaget AB verstrekke opdrachten aan freelancekunstenaars en ambachtsslieden om ontwerpen te maken die lokaal zouden worden geproduceerd en in het hele land in warenhuizen verkocht. Zijn visie – enerzijds zijn stokpaardje, anderzijds een poging om de ontvolking tegen te gaan – verleidde een groep studenten ertoe om hem te vergezellen naar het noorden, en Byalaget groeide al snel uit tot een bedrijf met 35 werknemers. Vier afgestudeerden lieten de hoofdstad achter zich om het kunstcollectief Robertsforsgruppen op te richten; later zouden er van heinde en verre afgestudeerde kunststudenten op deze groep afkomen. Dankzij Jonscha's middelen en connecties was de groep in staat ambachtelijke workshops, muziekverenigingen en sportteams op te zetten, en volgden er uiteindelijk grotere openbare opdrachten en tentoonstellingen. Ondanks het succes kon de commerciële vraag naar ambachtelijke producten de slinkende plattelandssubsidies echter niet compenseren en uiteindelijk ontgroeienden de jonge kunstenaars hun plattelandscöoperatie. In de jaren 1980 betekende de ontbinding van zowel Byalaget als de Robertsforsgruppen het einde van de renaissance van Robertsfors.¹⁷

Op dit moment staat Robertsfors op het punt een halte te worden aan een nieuwe spoorlijn die de grootste steden van Norrland

categories often overlook the multifunctional performativity of place in a small community. Significantly, the study recognises the influence of urban norms on how 'quality of life' is evaluated, concluding that Duved's relatively limited access to housing, services and commerce must be contextualised within the greater Åre area, or the village risks losing its rural character and *raison d'être*.¹⁶

Project: Robertsfors

The image of Robertsfors is less rosy and admittedly more representative of conditions 'up north'. Both documentary short *Diamond People* (Sara Jordenö, 2016) and arthouse film *Inside the Diamond* (Viktor Johansson, 2020) portray a slowly declining community grappling with the 2016 shutdown of its largest employer, synthetic diamond manufacturer Element Six. Fifty years ago, however, the tiny mill town by the Baltic Sea was enjoying a veritable hype on par with Duved's today.

In 1971, teacher, municipal business secretary, handicraft enthusiast and self-appointed Robertsfors ambassador Erik 'Jonscha' Johansson invited himself to the Stockholm art school Konstfack to promote the newly launched municipal company Byalaget AB (The Village Council Ltd), commissioning designs from freelance artists and craftsmen to be manufactured locally and sold in department stores nationwide. His vision – at once passion project and anti-depopulation effort – compelled a group of students to join a guided tour up north, and Byalaget soon grew to engage 35 people. Four graduates left the capital to form the art collective Robertsforsgruppen, later reinforced by design school alumni from far and wide. Supported by Jonscha's resources and connections, the group launched craft workshops, music associations and sports teams, and eventually received larger public commissions and exhibitions. Success notwithstanding, the market demand for artisanal goods failed to compensate for dwindling rural subsidies, and the young artists ultimately grew out of their rural co-op. Come the 1980s, the dissolution of both Byalaget and Robertsforsgruppen marked the end of the Robertsfors renaissance.¹⁷

Today, as Robertsfors is set to become a

stop on a new railway connecting Norrland's largest cities, cultural practitioners are invited to partake in a second village revival. In 2022, upon solicitation of the municipality, the Statens centrum för arkitektur och design and the Riksantikvarieämbetet (National Heritage Board) launched an open call for creative teams to devise strategies for transforming a disused nineteenth-century stable into 'a vibrant public space that strengthens the site's and the community's existing values'. The loosely formulated brief, modest budget and six-month timeframe suggest that the project is intended to inspire future actors and investors rather than physically rehabilitate the site. Consisting of an architect, an antiquarian, an artist-scenographer and a photographer, the selected team has regional roots and shared experience from projects 'where culture has been the gathering force in a community planning process'.¹⁸ A press photo portrays the team, which also calls itself Robertsforsgruppen, posing confidently in front of the same cinder stone wall as its eponymous predecessor. The name is considered a 'floating notion' rather than a specific constellation, and few project goals are set. Instead, a 'place for people's doing over time' is expected to emerge through 'site activations'. A cultured yet low-brow attitude emphasising documentation and community participation permeates the group's social media presence, where exhibitions, film screenings and village meetings at the mills are interwoven with archive clippings and current events.

Prototypical Robertsfors

Whereas today's Robertsforsgruppen picks up a legacy, their predecessors actually set an example. Byalaget proposed an innovative model for local artisanal production in an age when government was actively subsidising large-scale urban industry and the relocation of workers from north to south. Jonscha also sought to establish a branch of the Konstfack or the Malmsten woodworking school on the former mill grounds – a radical project that attracted a number of collaborators but failed to materialise before the mills were sold off and educational policy became geographically centralised. Another brainchild of Jonscha's

14

Mia Wahlström en Madeleine Almqvist, *Organisation för lokal utveckling i Duved* (Göteborg: Tyréns, 2022).

15

Adolphson Jörby, *Duvedmodellerna*, op. cit. (noot 8), 8, 9, 21.

16

Ann Legeby en Christina Pech, *Kartläggning av platsens betydelse* (Stockholm: KTH, 2022).

17

Johannes Samuelsson, *Robertsforsgruppen* (Umeå: uitgegeven in eigen beheer, 2020).

16

Ann Legeby and Christina Pech, *Kartläggning av platsens betydelse* (Stockholm: KTH, 2022).

17

Johannes Samuelsson, *Robertsforsgruppen* (Umeå: self-published, 2020).

18

Maja Hallén et al., *Gemensamt görande – för allmänt bruk* (Open call application, 2022).

met elkaar verbindt en worden cultuurmakers uitgenodigd om deel te nemen aan een tweede dorpsrevival. In 2022 lanceerden het Statens centrum för arkitektur och design en het Riksantikvarieämbetet (nationale toezichthouder op cultureel erfgoed) op verzoek van de gemeente een open oproep aan creatieve teams om strategieën te ontwikkelen voor de transformatie van een in onbruik geraakt, negentiende-eeuws stallencomplex in 'een levendige openbare ruimte die de bestaande waarden van de locatie en de gemeenschap versterkt'. De losjes geformuleerde opdracht, het bescheiden budget en het tijdsbestek van zes maanden suggereren dat het project eerder bedoeld was om toekomstige actoren en investeerders te inspireren dan om de locatie fysiek te rehabiliteren. Het geselecteerde team, dat bestond uit een architect, een antiquair, een kunstenaar-scenograaf en een fotograaf, had regionale wortels en ervaring met projecten 'waar cultuur de drijvende kracht was in een proces van gemeenschapsplanning'.¹⁸ Op een persfoto staan de leden van het team, dat zich ook Robertsforsgruppen noemde, terwijl ze zelfverzekerd poseren voor dezelfde muur van sintelblokken als hun gelijknamige voorgangers. De naam wordt eerder beschouwd als een 'vrij zwevend concept' dan als een verwijzing naar een specifieke samenstelling, en er worden maar weinig projectdoelen gesteld. In plaats daarvan zal naar verwachting 'de activering van locaties' 'in de loop der tijd verblijfsplekken voor mensen' opleveren. Deze beschaafde, maar onpretentieuze houding, die de nadruk legt op documentatie en gemeenschapsparticipatie, is ook alomtegenwoordig op de sociale media van de groep, waar aankondigingen van tentoonstellingen, filmvertoningen en dorpsbijeenkomsten in de fabrieken worden afgewisseld met archiefknipsels en nieuwsberichten.

Prototype Robertsfors

Terwijl de tegenwoordige leden van de Robertsforsgruppen voortbouwen op een erfenis, gaven hun voorgangers het goede voorbeeld. Byalaget AB kwam met een innovatief voorstel voor lokale ambachtelijke productie in een tijd waarin de overheid de grootschalige stedelijke

industrie en de verplaatsing van arbeiders van noord naar zuid actief subsidieerde. Jonscha probeerde daarnaast een filiaal van de Konstfack of de Malmstense houtbewerkings-school op het voormalige fabrieksterrein te vestigen – een radicaal project dat een aantal samenwerkingspartners aantrok, maar niet kon worden gerealiseerd voordat de fabrieken verkocht werden en het onderwijsbeleid geografisch gecentraliseerde. Een ander geesteskind van Jonscha was 'Robertsfors as Sweden' (1978), een reizende tentoonstelling waarin Robertsfors werd neergezet als het typische Zweedse dorp. De tentoonstelling, die werk van de beroemde fotograaf Sune Jonsson en kunstwerken van de Robertsforsgruppen bevatte, reisde vier decennia lang de wereld rond en keerde in 2020 terug naar Robertsfors – toen meer als een tijdscapsule dan als een actuele tentoonstelling.¹⁹

Wat het lot van de afzonderlijke initiatieven ook moge zijn geweest, de algehele visie verdient lof, omdat deze niet alleen in het verleden, maar ook tegenwoordig nog tot actie kan inspireren. De huidige Robertsforsgruppen is misschien beter toegerust om Jonscha's ideeën uit te voeren dan de vorige: de gemeente neemt tegenwoordig gebouwen over die door particuliere bedrijven zijn verlaten, overheids-gelden worden naar het noorden overgeheveld en digitalisering belooft het verre Noorden dichterbij te brengen dan ooit. De vraag is of de belofte om 'iets nieuws toe te voegen, maar niet op een dominante manier' genoeg zal zijn om echt het verschil te maken.

Model Robertsfors

Afgezien van slimme marketing en ingewikkelde publiek-private, landelijk-stedelijke en cultureel-industriële samenwerkingsverbanden lijken Jonscha's interventies eerder het resultaat van een pragmatische intuïtie dan van een kant-en-klare strategie. Wat er terecht zal komen van de ambitie van de huidige Robertsforsgruppen om een 'gemeenschap-gestuurd beheermodel voor cultureel erfgoed' te realiseren, moeten we afwachten, aangezien het project nog gaande is.²⁰ Wel zijn er al afzonderlijke

was 'Robertsfors as Sweden' (1978), an itinerant exhibition promoting Robertsfors as the quintessential Swedish village. Featuring pictures by renowned photographer Sune Jonsson as well as works of art by Robertsforsgruppen it toured the world for four decades before returning home in 2020 – now a time capsule rather than a timely display.¹⁹

Regardless of the fate of the individual initiatives, the overall vision is redeemed by its capacity to inspire action not only in its own time, but in ours. Today's Robertsforsgruppen might be better equipped to realise Jonscha's ideas, as the municipality has reacquired buildings abandoned by private businesses, government funds are being reallocated up north, and digitisation promises to bring the remote North closer than ever. The question is whether their pledge to 'add new in a non-dominant way' will suffice to break actual ground.

The Robertsfors Model

Clever marketing and intricate public-private, rural-urban and cultural-industrial partnerships aside, Jonscha's interventions appear less as a ready-made strategy than the result of pragmatic intuition. What will become of today's Robertsforsgruppen's ambitions for a 'community-driven cultural heritage site management model'²⁰ remains to be seen, as the project is ongoing. Nevertheless, separate attempts at a Robertsfors Model with universal transferability have been made. Back in 2003, a group of community planners and environmental consultants boldly declared that 'by 2025 the county of Västerbotten, through the pilot municipality of Robertsfors, will be a pioneer of sustainable development'.²¹ This prompted an eponymous participatory systems approach to development based on a set of sustainability principles aiming to let 'humans', 'nature' and 'society' thrive within planetary boundaries. These principles, rather than reactions to current conditions, are

treated as future success indicators to be reached by way of present action. The model was then globally repackaged as a Municipal Partnership Programme involving hundreds of 'eco-municipalities'.²²

Twenty years later, an almost complete lack of mention of the Robertsfors Model in policy documents indicates that it was short-lived and non-impactful. A 2005 review concluded that while the eco-municipality network did afford a sense of 'being part of a bigger picture', the model itself failed to bring about meaningful practical or political applications, and was deemed too reliant on tacit knowledge and local enthusiasts to be repeatable elsewhere. Moreover, villagers were confused by the abstract 'success indicators': 'Why not have a smaller goal: to be the least bad? I don't know what's more sustainable about being 10,000 vs. 7,000 inhabitants', as put by a local businessman.²³ A prophetic statement given that today, although Robertsfors still aims to be 'Sweden's best municipality', the sight is set for 2030 and the population goal has been lowered to 7,500 – a number not seen since the Jonscha heydays. When a so-called Robertsfors Model is referenced today, it serves to soften the blow of losing the diamond factory and 'remove obstacles to growth'.²⁴

Projecting Images

A key explanation for the glaring discrepancies between village visions and realities is neoliberal regional politics, which since the late 1980s, rather than mitigating the effects of urbanisation through rural subsidies and support, puts pressure on regions to generate their own growth. Competing for limited tax incomes, investments and exposure, municipalities are forced to supplement administrative duties with a new role as 'engines and dynamos' that 'shape visions of the future' and contribute to 'a more positive image' of themselves.²⁵

18

Maja Hallén et al., *Gemensamt görande – för allmänt bruk* (inzending naar aanleiding van een open oproep, 2022).

19

De tentoonstelling, gefinancierd door het Svenska Institutet en Västerbotten-museum, kwam voort uit een ontmoeting tussen Jonscha en een bezoekende Nederlandse ambassadeur, en was oorspronkelijk bedoeld als een eenmalige

culturele uitwisseling tussen Robertsfors en Amersfoort. De tentoonstelling was echter tientallen jaren onderweg en was zowel in Beijing als in Daar-es-Salaam te zien, terwijl de omvang ervan geleidelijk afnam. Sune Jonsson's 'teruggekeerde foto's' zijn te zien in het Sune Jonsson Centrum för dokumentärfotografi in het Västerbotten-museum.

20

Hallén et al., *Gemensamt görande*, op. cit. (noot 18).

19

Funded by the Swedish Institute and Västerbotten Museum, the exhibition originated from a meeting between Jonscha and a visiting Dutch ambassador and was initially intended as a one-off cultural exchange between Robertsfors and Amersfoort. However, it remained en route for decades, showing up in Beijing as well as Daar-es-Salaam, while gradually diminishing in scope. The returning photographs by Sune Jonsson can be found at the Sune Jonsson Centre for Documentary Photography at the Västerbotten Museum.

20

Hallén et al., *Gemensamt görande*, op. cit. (note 18).

21

Yury Kazhura, Paulo Bento Maffei de Souza and Heather Worosz, *Sustainable Community Development in the Baltic Sea Region* (Master thesis) (Karlskrona: Blekinge Institute of Technology, 2005).

22

Torbjörn Lahti and Sara James, *The Eco-Municipality Model for Sustainable Community Change: A Systems Approach to Creating Sustainable Communities* (2005), web.archive.org/web/20080807163009/http://www.wisconsinplanners.org/Ecomunicipalities/EcoMunicipalitySynopsis.pdf (accessed 8 November 2023).

23

Kazhura, Bento Maffei de Souza and Worosz, *Sustainable Community Development*, op. cit. (note 21).

24

Robertsfors Municipality website, robertsfors.se/2015/02/16/februari-robertsforsmodellerna/ (accessed 8 November 2023).

25

Sustainable Vision for Robertsfors (Robertsfors: Robertsfors Municipality, 2016).

pogingen gedaan om een Robertsfors-model te creëren dat universeel toepasbaar is. Al in 2003 verklaarde een groep sociale planners en milieuadviseurs stoutmoedig dat 'de provincie Västerbotten tegen 2025 dankzij de pilotgemeente Robertsfors een pionier op het gebied van duurzame ontwikkeling zal zijn'.²¹ De groep stuurde aan op een gelijksoortige aanpak aan de hand van participatieve systemen, gebaseerd op een reeks duurzaamheidsprincipes, om zo 'mensen', 'natuur' en 'maatschappij' te laten gedijen binnen planetaire grenzen. Deze principes werden niet gezien als reacties op de toenmalige omstandigheden, maar als toekomstige succesindicatoren die door middel van handelen in het hier en nu konden worden bereikt. Dit model werd vervolgens wereldwijd gepresenteerd als een gemeentelijk partnerschapsprogramma waar honderden 'ecogemeenten' bij betrokken waren.²²

Twintig jaar later suggereert het bijna volledig ontbreken van vermeldingen van het Robertsfors-model in beleidsdocumenten dat het een kort leven beschoren en weinig invloedrijk is geweest. In een evaluatie uit 2005 werd geconcludeerd dat het netwerk van ecogemeenten de deelnemers weliswaar het gevoel gaf 'deel uit te maken van een groter geheel', maar dat het model zelf geen zinvolle praktische of beleidstoepassingen voortbracht en te sterk afhankelijk werd geacht van onuitgesproken kennis en lokale enthousiastelingen om elders te kunnen worden herhaald. Bovendien vonden de dorpelingen de abstracte 'succesindicatoren' maar verwarrend: 'Waarom geen bescheidener doel: om de minst slechte te zijn? Ik weet niet wat er duurzaam is aan 10.000 in plaats van 7.000 inwoners,' zo zei een lokale zakenman.²³ Een profetische uitspraak voor wie bedenkt dat Robertsfors vandaag de dag nog steeds 'de beste gemeente van Zweden' wil worden, maar pas in 2030 en dat het optimale bevolkingsaantal is bijgesteld naar 7.500 – een aantal dat sinds de hoogtijdagen van Jonscha niet meer is geteld. Wanneer er vandaag de dag naar een zogenaamd Robertsfors-model

wordt verwezen, dient dit om de klap van het verlies van de diamantfabriek te verzachten en om 'obstakels voor groei weg te nemen'.²⁴

Projecties

Een belangrijke verklaring voor de flagrante discrepantie tussen de visie voor het dorp en de werkelijkheid ligt in het neoliberale regionale beleid, waarbij regio's sinds het eind van de jaren 1980 onder druk zijn gezet om hun eigen groei te genereren en de gevolgen van de verstedelijking niet worden verzacht door middel van plattelandssubsidies of steun. In de strijd om de beperkte belastinginkomsten, investeringen en zichtbaarheid zagen gemeenten zich genoodzaakt om hun administratieve taken aan te vullen met nieuwe taken. Ze fungeren sindsdien als 'motoren en dynamo's' die 'toekomstvisies ontwikkelen' en bijdragen aan een 'positiever beeld' van zichzelf.²⁵ Cultureel geograaf Ståle Holgersen definieert deze cyclus – waarin op politiek, commercieel en industrieel niveau geproduceerde beelden worden gebruikt om middelen aan te trekken die vervolgens 'doorsijpelen' naar de massa – als een voortdurende *productie* en *distributie* van steden (of dorpen). Zo bezien wordt *het beeld zelf* een distribuerende infrastructuur, en zolang de productie blijft plaatsvinden, verandert er alleen iets in de distributie – dat wil zeggen, in de vorm en inhoud van individuele projecten.²⁶ Het resulterende *projectisme*, dat kortweg kan worden omschreven als 'neoliberale liefdadigheid', reflecteert dat de systemische achterstand van plattelandsgebieden niet wordt aangepakt, maar dat van hen wordt verwacht dat ze bewijzen dat ze een tijdelijke stimulans waard zijn. Wat betreft de effecten van deze liefdadigheid tonen studies van suburbane projecten ten behoeve van gemeenschapsontwikkeling aan dat ze 'bijdragen aan stedelijke bestuursregimes die democratische spelletjes spelen om de participatie van de lokale bevolking te bevorderen en die te kalibreren van conflict-gestuurd naar consensus-gericht', waardoor 'slechte omstandigheden ontstaan

Cultural geographer Ståle Holgersen defines this cycle, in which images crafted on political, trade and industry levels are employed to attract resources that then 'trickle down' to the masses, as a continuous *production* and *distribution* of cities (or villages). Through this lens, the *image* becomes itself a distributive infrastructure, and as long as the production remains unchallenged, change occurs only within the distribution – that is, in the form and content of individual projects.²⁶ The resulting *projectism* can poignantly be defined as 'neoliberal charity', reflecting how rural areas are expected to prove themselves worthy of provisional boosts rather than addressing their systemic disadvantage. As for the effects of this charity, studies on suburban community development projects reveal that these 'contribute to urban regimes of governance that, through democratic games, engage the participation of locals and calibrate their activities from conflict-driven to consensus-oriented', thereby creating 'poor conditions for critical voices in the urban periphery'.²⁷ Particularly in the case of Duved, the image of the project is the project, judged not by its coherence, quality or likeness to (future) reality, but rather by its capacity to project *other images*. Confusion and frustration among the villagers indicate that Duved's image is being produced neither by nor for them.

Pastoral Potemkins

Duvedmodellen's imagery embodies the grandiose mashups of UN Sustainability Goals and new public management theory, also known as 'vision documents', which Swedish municipalities have been drafting for decades. It is thus no wonder that the project sells. Government institutions allocate funds *a priori* based on a project's perceived coherence with a predetermined framework. This funding incentivises private partnerships, which in turn embellish new project applications, especially because having once been granted funding an actor is more likely to receive it again, creating

a self-affirming logic of *le projet pour le projet*. Duvedmodellen's particularly severe case of projectism can be partially attributed to the choice of Jan Åman, a seasoned urban development project leader, as its main storyteller. In 2008, he imagined the city of Östersund as the seat of the New World Bank.²⁸ In 2015, he relaunched the Stockholm suburb of Upplands Väsby as 'a model for all the world's municipalities'.²⁹ When curating the exhibition 'The Forests of Venice' at the 2016 Biennale, he lauded the host city as a 'realised' utopia.³⁰ A few years later, Duved is being branded as 'the Williamsburg of Åre Valley',³¹ and Åre itself is positioning itself as the 'Davos of the North'.³²

As one would expect in a project cycle of infinite postponement, the interchangeability of place and scale implies that preconceived images are being applied to sites rather than produced with or of them. Significantly, Duvedmodellen's problem formulations are based on a generalised idea of the declining northern village, while its proposed solutions depend on Duved being a thriving tourist destination in one of Sweden's youngest, fastest growing and most entrepreneurial municipalities.³³ Furthermore, even if used for stylistic effect, allusions to the city indicate the need to acquire urban traits to become truly relevant; there is no mention that villagers pride themselves with being 'non-Åre'.³⁴ This pervasive sense of disconnect forebodes how the project looting tour will move on as soon as financing dries up, leaving Duved behind as a graveyard of abandoned ideas.

Then again, will Robertsfors do better? While painted in different styles, the images of the two villages betray a common subject matter: sites where cherry-picked doers converge to further their tax-subsidised careers until the next opportunity knocks. Nevertheless, Jonscha's Robertsfors did create a momentary 'positional switch' when bringing the village gospel to the city, offering the freshly graduated artists not only a project, but a purpose.

21

Yury Kazhura, Paulo Bento Maffei de Souza en Heather Worosz, *Sustainable Community Development in the Baltic Sea Region* (doctoraalscriptie) (Karlskrona: Blekinge Institute of Technology, 2005).

22

Torbjörn Lahti en Sara James, *The Eco-Municipality Model for Sustainable Community Change: A Systems Approach to Creating Sustainable Communities* (2005), web.archive.org/web/20080807163009/http://www.wisconsinplanners.org/Ecomunicipalities/EcoMunicipalitySynopsis.pdf (laatst bezocht 8 november 2023).

23

Kazhura, Bento Maffei de Souza en Worosz, *Sustainable Community Development*, op. cit. (noot 21).

24

Website gemeente Robertsfors, [robertsfors.se/2015/02/16/februari-robertsforsmodellerna](https://www.robertsfors.se/2015/02/16/februari-robertsforsmodellerna) (laatst bezocht 8 november 2023).

25

Sustainable Vision for Robertsfors (Robertsfors: gemeente Robertsfors, 2016).

26

Ståle Holgersen, 'Stoppa projektism!', *Stockholmstidningen* 1 (2019), 9-11.

26

Ståle Holgersen, 'Stoppa projektism!', *Stockholmstidningen* 1 (2019), 9-11.

27

Nazem Tahvilzadeh and Lisa Kings, 'Att göra kaos: Om förortspolitiken som urban styrregim och demokratiskt spel', *ARKIV* 9 (2018), 104.

28

Rolf van den Brink, 'Carnegie, Schori och McLaren bygger bank i Östersund', *Dagens Media*, 7 July 2008.

29

Väsby promotion, Testlab: 'Väsby Bo15 Labs', 14 October 2010.

30

Svenska Institutet, 'Trä, skog och urbanitet lyfter svensk arkitektur på Venedigbiennalen', *Via TT*, 26 April 2016.

31

Duved Podcasten 11 (2023).

32

Åre Business Forum website, arebusinessforum.se (accessed 8 November 2023).

33

Wahlström en Bragée, *Lokalekonomisk*, op. cit. (note 1).

34

Koch, *Digitalisering*, op. cit. (note 7).

voor kritische stemmen in de stedelijke periferie'.²⁷ Met name in het geval van Duved is het beeld van het project in feite het project en dat wordt niet beoordeeld op samenhang, kwaliteit of overeenstemming met de (toekomstige) werkelijkheid, maar eerder op het vermogen ervan om *andere beelden* te genereren. De verwarring en frustratie van de inwoners geven aan dat het beeld van Duved niet door of voor hen wordt geproduceerd.

Pastorale Potemkin-dorpen

De beeldvorming rondom het Duved-model is gebaseerd op de grandioze mix van VN-duurzaamheidsdoelen en nieuwe openbare managementtheorieën die ook terugkomt in de 'visiedocumenten' die de Zweedse gemeenten al tientallen jaren produceren. Het is dus geen wonder dat het project verkoopt. Overheidsinstellingen wijzen *a priori* fondsen toe op basis van de veronderstelde samenhang van een project met een vooraf bepaald kader. Deze financiering stimuleert de totstandkoming van private partnerschappen die op hun beurt nieuwe projectaanvragen fraai in de verf zetten, vooral omdat een partij die eenmaal financiering heeft ontvangen, deze waarschijnlijk opnieuw zal ontvangen, waardoor een zichzelf versterkende logica van *le projet pour le projet* ontstaat. Het bijzonder zware geval van projectisme, waarvan bij het Duved-model sprake is, kan deels worden toegeschreven aan de keuze voor Jan Åman, een doorgewinterde stedenbouwkundig projectmanager, als belangrijkste spreekbuis. In 2008 stelde hij voor de stad Östersund tot zetel van de Nieuwe Wereldbank te maken.²⁸ In 2015 lanceerde hij de Stockholmse buitenwijk Upplands Väsby als 'een voorbeeld voor alle gemeenten ter wereld'.²⁹ Tijdens de organisatie van de tentoonstelling 'The Forests of Venice' voor de biënnale van Venetië van 2016 prees hij de gaststad aan als een 'gerealiseerde' utopie.³⁰ Enkele jaren later wordt Duved aanprezen als 'het Williamsburg van de Åre-vallei'.³¹ Åre zelf positioneert zich als 'Het Davos van het Noorden'.³²

Zoals te verwachten valt in een project-cyclus die wordt getekend door oneindig uitstel,

impliceert de inwisselbaarheid van plaats en schaal dat er voorgekookte beelden worden toegepast op locaties, in plaats van dat zulke beelden samen met de plaats of van de plaats worden geproduceerd. Het is veelzeggend dat de probleemstellingen van het Duved-model gebaseerd zijn op een algemene notie van het in verval rakende noordelijke dorp, terwijl de voorgestelde oplossingen ervan uitgaan dat Duved een bloeiende toeristische bestemming is in een van de jongste, snelst groeiende en meest ondernemende gemeenten van Zweden.³³ Bovendien sturen verwijzingen naar de stad erop aan, zelfs als ze alleen gebruikt worden voor een bepaald stilistisch effect, dat het nodig is om stedelijke kenmerken over te nemen om echt relevant te worden; er wordt geen melding gemaakt van het feit dat de inwoners van Duved er trots op zijn dat hun dorp juist 'geen Åre' is.³⁴ Dit volledige gebrek aan connectie is de voorbode van de manier waarop deze project-plundertocht verder zal trekken, zodra de financiering opdroogt en Duved achterblijft als een begraafplaats van verworpen ideeën.

Het is overigens nog maar de vraag of Robertsfors het beter zal gaan doen. Hoewel ze op verschillende manieren worden afgeschilderd, verraadt de beeldvorming omtrent de twee dorpen een gemeenschappelijk thema: plaatsen waar uitverkoren aanpakkers samenkomen om hun, met belastinggeld gefinancierde carrière voort te zetten tot zich een betere kans voordoet. Toch slaagde het Robertsfors van Jonscha erin kortstondig een 'omwisseling van de posities' van de stad en het platteland teweeg te brengen. Het dorp gaf het goede voorbeeld aan de stad en pas afgestudeerde kunstenaars werd niet alleen een project, maar ook een doel aangeboden. Leven in een dorp werd een daad van verzet die aansloot bij de contemporaine roep om collectivisme, anti-autoritarisme en een 'niet-provinciale lokale erfgoedbeweging'.³⁵

Hoewel de oprichting van een baanbrekend kunstenaarscollectief niet per se een strategisch doel was, suggereren Jonscha's activiteiten een diepgaand begrip van de culturele praktijk zelf, als een ambacht in artistieke,

Village life became an act of resistance, tapping into contemporary calls for collectivism, anti-authoritarianism and a 'non-provincial local heritage movement'.³⁵ Although the establishment of a trailblazing artist collective was no strategic goal per se, Jonscha's actions suggest a profound understanding of cultural practice itself as a craft in the artistic, political and economic sense. While a Duvedmodellen 2.0 is highly unlikely, the present iteration of Robertsforsgruppen is a testament to their predecessors' powerful collective imaginary. Today's mild and mindful approach is sympathetic enough, but equally demonstrative of a cash-strapped society trying to uphold culture through one-off interventions rather than tenacious political work. The chronic difficulties in securing long-term funding for non-profitable activities relegate such endeavours to the project grant loop, whereas 'culture-driven growth' remains a euphemism for gentrification. Current Robertsforsgruppen member Johannes Samuelsson admits to having projects 'hi-jacked by rich people',³⁶ just as 40 years earlier ceramicist Jonas Lundqvist confessed to 'so-called fancy folk' being his main patrons.³⁷ Today, the 'fancy folk' are well-settled in Duved, where property prices are on par with the wealthy areas of Stockholm, and they will probably arrive at Robertsfors's new railway station before we know it.

Having compared Duved and Robertsfors, it is clear that although both villages have acted as stepping stones for individual initiatives and entrepreneurs, neither will be the cornerstone of an imminent societal shift. Evidently, the rural renaissance will not depart from the next development project, but from collective visions at once radically local and unapologetically universal. Subsequently, the responsibility of policymakers and spatial practitioners is not to provide villages with images and doers, but with the productive and distributive infrastructure to actually imagine and do.

27

Nazem Tahvilzadeh en Lisa Kings, 'Att göra kaos: Om förortspolitiken som urban styrregim och demokratiskt spel', *ARKIV* 9 (2018), 104.

28

Rolf van den Brink, 'Carnegie, Schori och McLaren bygger bank i Östersund', *Dagens Media*, 7 juli 2008.

29

Promotiemateriaal voor de wijk Väsby. Testlab: 'Väsby Bo15 Labs', 14 oktober 2010.

30

Svenska Institutet, 'Trä, skog och urbanitet lyfter svensk arkitektur på Venedigbiennalen', *Via TT*, 26 april 2016.

31

Duved Podcasten 11 (2023).

32

Website Åre Business Forum, arebusinessforum.se (laatst bezocht 8 november 2023).

33

Wahlström en Bragée, *Lokalekonomisk*, op. cit. (noot 1).

34

Koch, *Digitalisering*, op. cit. (noot 7).

35

Voorwoord redactie, *Västerbotten* 2 (1979), 73.

35

Editor's foreword, *Västerbotten* 2 (1979), 73.

36

Johannes Samuelsson, 'Projekt överallt', *Stockholms Tidningen* 1 (2019), 12-14.

37

As quoted in: Samuelsson, *Robertsforsgruppen*, op. cit. (note 17), unpaginated.

politieke en economische zin. Hoewel een Duved-model 2.0. hoogst onwaarschijnlijk is, getuigt de huidige versie van de Roberts-forsgruppen van de krachtige collectieve verbeelding van de leden van de vorige editie. De milde en bedachtzame aanpak van tegenwoordig is weliswaar sympathiek, maar ook tekenend voor een maatschappij die krap bij kas zit en cultuur probeert te ondersteunen door eenmalige interventies in plaats van door aanhoudende politieke inzet. Chronische problemen bij het verkrijgen van langetermijnfinanciering voor niet-winstgevende activiteiten veroordelen zulke inspanningen tot de vicieuze cirkel van de projectsubsidies, terwijl ‘cultuurgeleide groei’ een eufemisme blijft voor gentrificatie. Johannes Samuelsson, een van de leden van de huidige Roberts-forsgruppen, geeft toe dat er projecten worden ‘gekaapt door rijke mensen’.³⁶ Veertig jaar eerder gaf keramist Jonas Lundqvist al toe dat zijn belangrijkste opdrachtgevers tot ‘het zogenaamde chique volk’ behoorden.³⁷ Vandaag de dag is dat ‘chique volk’ aardig ingeburgerd in Duved, waar de prijzen van onroerend goed net zo hoog zijn als in de duurder wijken van Stockholm, en die hoge prijzen zullen voor we het weten het nieuwe treinstation van Roberts-fors bereiken.

Als we Duved en Roberts-fors met elkaar vergelijken, is duidelijk dat beide dorpen weliswaar als springplank hebben gediend voor individuele initiatieven en ondernemers, maar dat ze niet de hoeksteen zullen zijn van een op handen zijnde maatschappelijke omwenteling. Het is duidelijk dat de renaissance van het platteland niet zal worden teweeggebracht door alweer een ontwikkelingsproject, maar door collectieve visies die zowel radicaal lokaal, als onvoorwaardelijk universeel zijn. Het is dan ook niet de verantwoordelijkheid van beleidsmakers en ruimtelijke professionals om dorpen te voorzien van beelden en doeners, maar van de productieve en distribuerende infrastructuur om te kunnen verbeelden en doen.

Vertaling: InOtherWords, Maria van Tol

36

Johannes Samuelsson, ‘Projekt överallt’, *Stockholmstidningen* 1 (2019), 12-14.

37

Zoals geciteerd in: Samuelsson, *Roberts-forsgruppen*, op. cit. (noot 17), z.p.

Helena Andersson is a Swedish practicing architect and writer based in Paris, France. Her goal as a critic is to replace useless illusions with useful insights. Without formal connections to the present article's objects of study, previous experience from similar development projects in the Swedish North has informed her view on sustainability storytelling, rural renaissances and 'projectism' alike.

Helena Andersson is een Zweedse architect en schrijver, woonachtig in Parijs. Haar doel als critica is om nutteloze illusies te vervangen door bruikbare inzichten. Zonder formele connecties met de studieobjecten van dit artikel, heeft eerdere ervaring met soortgelijke ontwikkelingsprojecten in het Zweedse Noorden haar kijk op verhalen over duurzaamheid, rurale heroplevingen en 'projectisme' gevormd.

Janna Bystrykh is an architect and researcher based in Rotterdam. Her experience extends to the design and implementation of complex urban projects, museum transformations, experimental educational efforts, and more recently installations on the transformations of rural and natural landscapes. Since January 2022, she is head of the Master's Programme in Architecture at the Amsterdam Academy of Architecture, where she is developing a climate-focused architecture curriculum. Bystrykh is part of the 2024 International Architecture Biennale Rotterdam (IABR) curatorial team.

Janna Bystrykh is architect en onderzoeker, gevestigd in Rotterdam. Haar ervaring omvat het ontwerp en de uitvoering van complexe stedelijke projecten, museumtransformaties, experimenteel onderwijs, en meer recent installaties over de transformatie van rurale en natuurlijke landschappen. Sinds januari 2022 is ze hoofd van de masteropleiding Architectuur aan de Academie van Bouwkunst in Amsterdam, waar ze doende is een klimaatgericht architectuurcurriculum te ontwikkelen. Bystrykh maakt deel uit van het curatorenteam van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam 2024 (IABR).

Gregory E. Cartelli is a researcher and PhD candidate in the History and Theory of Architecture at Princeton University. He holds a Masters of Environmental Design from the Yale School of Architecture, a BA in Photography from Bard College, and is based in Brooklyn, New York.

Gregory E. Cartelli is een onderzoeker en promovendus in architectuurgeschiedenis en -theorie aan Princeton University. Hij behaalde een master in omgevingsontwerp aan de Yale School of Architecture, een bachelor in fotografie aan Bard College; hij woont in Brooklyn, New York.

Giuseppe Cosentino has a PhD in Architectural and Urban Composition and is an adjunct professor at the University of Florence, where he teaches Architectural Design. He focuses on modern and contemporary Italian architecture and on the relationship between design and place, landscape and art. He is the author of the volume: *Paesaggi interni: BBPR, Albini e Helg, Gardella: I negozi Olivetti a New York Parigi e Düsseldorf*. His writings and projects are published in academic journals and edited volumes.

Giuseppe Cosentino heeft een doctoraat in architectonische en stedenbouwkundige compositie en is adjunct-hoogleraar aan de Universiteit van Florence, waar hij architectonisch ontwerp doceert. Hij richt zich op moderne en hedendaagse Italiaanse architectuur en op de relatie tussen ontwerp en plek, landschap en kunst. Hij is auteur van het boek *Paesaggi interni: BBPR, Albini e Helg, Gardella: I negozi Olivetti a New York Parigi e Düsseldorf*. Zijn teksten en projecten zijn gepubliceerd in academische tijdschriften en publicaties.

Stefan Devoldere is professor and dean of the Faculty of Architecture and Arts at Hasselt University. He was editor-in-chief of the Belgian architectural review A+, curated several international art and architecture exhibitions and was involved in the Belgian contribution to the Venice Architecture Biennale in 2008, 2010 and 2012. As deputy and acting Flemish Government Architect, and as president of the Stadsatelier in Ostend and in Hasselt, he directed several projects that used design research as a policy preparation tool, the subject matter of his current research.

Stefan Devoldere is hoogleraar en decaan van de faculteit Architectuur en Kunst aan de UHasselt. Hij was hoofdredacteur van het Belgische architectuurtijdschrift A+, curator van verschillende internationale kunst- en architectuurtentoonstellingen, en betrokken bij de Belgische bijdrage voor de architectuurbiënnale van Venetië in 2008, 2010 en 2012. Als adjunct en waarnemend Vlaams Bouwmeester, en als voorzitter van het Stadsatelier in

Oostende en Hasselt, stuurde hij verschillende trajecten aan die ontwerpend onderzoek inzetten als beleidsvoorbereidend instrument, een materie waarnaar hij onderzoek doet.

Agim Kërçuku is an architect and urbanist with a PhD in Urbanism from the Università IUAV di Venezia. Since December 2022, he has been an assistant professor in Planning and Urban Policies at the Politecnico di Milano. His present research activity focuses on the process of urban shrinkage and the spatial implications of population aging. He published *Shrinking Cities in Reunified East Germany (2023)* and edited, with other authors, *Territory in Crisis: Architecture and Urbanism Facing Changes in Europe (2015)* and *Spatial Tensions in Urban Design. Understanding Contemporary Urban Phenomena (2021)*.

Agim Kërçuku is architect en stedenbouwkundige. Hij heeft een doctoraat in stedenbouw van de Università IUAV di Venezia en is sinds december 2022 universitair docent Planning and Urban Policies aan de Politecnico di Milano. Zijn huidige onderzoeksactiviteit richt zich op het proces van stedelijke krimp en de ruimtelijke implicaties van vergrijzing. Hij publiceerde *Shrinking Cities in Reunified East Germany (2023)* en redigeerde, samen met andere auteurs, *Territory in Crisis: Architecture and Urbanism Facing Changes in Europe (2015)* en *Spatial Tensions in Urban Design: Understanding Contemporary Urban Phenomena (2021)*.

Maarten Liefoghe is associate professor in Architecture Theory, History and Criticism at Ghent University. His research revolves around historical and contemporary encounters between objects, practices, institutions and discourses of architecture, art, exhibition making and preservation. His doctoral research was into the architecture of artist museums. Current research is concerned with heritage discourses and with contemporary architecture culture: architecture exhibitions, competition culture, and notions and policies of 'architectural quality'. Maarten Liefoghe doceert Architectuurtheorie, -geschiedenis en -kritiek aan de Universiteit Gent. Zijn onderzoek betreft historische en hedendaagse interacties tussen architectuur, kunst, erfgoed en tentoonstellingen, als objecten, praktijken, instellingen en discourses. Zijn promotieonderzoek betrof de architectuur van kunstenaarsmusea. Huidig onderzoek